

Det kongelige Olje- og energidepartement
Postboks 8148 Dep
0033 OSLO

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	
0411944-223	
DATO - 3 MARS 2005	
AN 521	EKSP.

DERES BREV:

DERES REF:

VÅR REF:
2005-HV-0037 HV/

DATO:
01.03.2005

Istad Kraft AS – Høringsuttalelse til NOU 2004: 26 Hjemfall

Vi viser til Deres brev datert 1.12.2004 til høringsinstansene vedrørende høringsuttalelse til NOU 2004: 26, om hjemfall av vannfallsrettigheter, vassdragsreguleringer og tilhørende kraftanlegg. Istad AS fremmer på vegne av Istad Kraft AS følgende høringsuttalelse i den forbindelse. Vi viser også til vårt saksfremlegg som underbygger konklusjonene i sammendraget.

1. Sammendrag

- Det er behov for en grundigere avklaring av EØS-avtalens handlingsrom før det fattes noe vedtak i Stortinget i denne saken. Staten bør innlede en dialog med ESA med sikte på å finne akseptable løsninger innenfor det spillerom som er til rådighet. Med basis i dette trekkes det en konklusjon i forhold til hvilke modeller som er gjennomførbare og det foretas en konsekvensanalyse av disse. Dette bør deretter bli gjenstand for en høring før det gjøres vedtak av endelig modell og lov i Stortinget
- I en framtidig modell for hjemfall av vannfallsrettigheter er det viktig at **verdinøytrale prinsipper** legges til grunn. I en slik modell er det ved hjemfall viktig at en ikke svekker det lokale/regionale eierskapet i anleggene, og at en ikke legger opp til en uoversiktlig eiersituasjon som reduserer verdier og handlefrihet for dagens eiere. Det bør ses på alternative modeller til de som er fremmet i NOU 2004: 26. Modeller omtalt som "**offentlig hjemfall**" bør utredes videre og være gjenstand for nye høringsrunder når disse foreligger.
- Uansett valg av modell forutsettes det at de eiere som i dag har tidsbegrensede konsesjoner **fullt ut blir kompensert** i samsvar med prinsippene i Grunnlovens § 105 ved framtidig hjemfall.

ET SELSKAP I ISTAD KONSERNET

2. Fakta om Istad AS – Istad Kraft AS

Eierforhold

Istad Kraft AS er 100 % eid av Istad AS, og er det selskapet som driver med kraftproduksjon og kraftomsetning i Istad-konsernet. Istad AS har en litt spesiell eiersammensetning i norsk kraftbransje med både statlig, kommunalt og privat eierskap.

Vedtektene i Istad AS er tilpasset gjeldende konsesjonslovgivning for å unngå å havne i en situasjon hvor aksjesalg medfører hjemfall av produksjonsanlegg til staten (hvorav 1/3 går til vertskommunen). Dette er regulert i § 3 Aksjekapital:

”Selskapets aksjekapital er på kr 100.000.000 - fordelt på 100.000 aksjer à kr 1.000 - fullt innbetalt og lydende på navn.

Aksjene er delt i to aksjeklasser.

Aksjeklasse A omfatter 33.300 aksjer, og aksjeklasse B omfatter 66.700 aksjer.

Aksjene i aksjeklasse B kan bare eies av norske kommuner, fylkeskommuner og offentlig eide selskaper (etter konsesjonsmyndighetenes definisjon).

Ellers er aksjene likestilte.

Aksjer i en aksjeklasse kan byttes med aksjer i den annen aksjeklasse under forutsetning av at det samlede antall aksjer i den enkelte aksjeklasse ikke blir endret i henhold til ovenstående. Styret skal godkjenne slik ombytting.”

Oversikten over dagens eierfordeling fordelt på de to aksjeklassene fremgår av tabellen nedenfor:

Navn/firma	% av aksjene totalt	A-aksjer		B-aksjer	
		Antall	% av aksjene	Antall	% av aksjene
Molde kommune	40,995	6.977	20,95	34.018	51,00
Trondheim Energiverk AS	49,005	16.323	49,02	32.682	49,00
Moldekraft AS	10,000	10.000	30,03	-	-
Totalt	100,000	33.300	100,00	66.700	100,00

Produksjonsanlegg

Istad Kraft AS hadde i 2004 en kraftproduksjon på 196,5 GWh, og solgte et volum på 1.109 GWh til sluttbrukermarkedet. Nedenfor er det vist en oversikt over hvilke produksjonsanlegg Istad Kraft AS disponerer med angivelse av når det ble idriftsatt, dato for konsesjonsbehandling, naturhestekrefter, middelproduksjon og hvilke vertskommuner anleggene ligger i.

Fallrettighet/ kraftverk	Idriftsatt	Dato konsesjons- behandlet	Potensial i naturheste- krefter	Brutto produksjon middel (GWh)	Vertskommuner
Istad	15.11.19	25.1.24, 27.11.36 og 4.6.41	2.704	25,8	Molde og Gjemnes
Langli	1.11.43	25.1.24, 27.11.36 og 4.6.41	508		
Grønnedal	17.8.47	25.1.24, 27.11.36 og 4.6.41	717		
Angvik	1.12.89	1.11.85	163	3,2	Gjemnes
Driva*	1973	31.10.69/ 17.11.72	23.630	155,1	Sunnadal, Surnadal og Oppdal
Haukvik**	1989			3,9	Hemne
Totalt				188,0	

Grensen for hvilke vannfall som er konsesjonspliktige ble ved lovendring av 25. juni 2004 forhøyet fra 1 000 naturhestekrefter til 4 000 naturhestekrefter. Bakgrunnen for lovendringen var et ønske om å forenkle konsesjonsbehandlingen og legge til rette for utbygging av små vannkraftverk. Utvalget har lagt til grunn tilsvarende konsesjonsgrense som følger av gjeldende industrikonsesjonslov § 1. Det vil si at pålegget om hjemfall gjelder "vannfall (fall eller stryk) som ved regulering antas å kunne utbringes til mer enn 4.000 naturhestekrefter, enten alene, eller i forbindelse med andre vannfall som erververen eier eller bruker når fallene hensiktsmessig kan utbygges under ett".

Når det gjelder ovennevnte anlegg består Istad-anleggene (Istad, Langli og Grønnedal) av tre kraftstasjoner som "ligger etter hverandre", og til sammen utgjør disse 3.929 naturhestekrefter med basis i beregninger tilknyttet konsesjonskraft. Med den grensen som er satt i NOUen vil det bare være Driva Kraftverk som blir gjenstand for hjemfall.

* Naturhestekreftene og bruttoproduksjonen for Driva Kraftverk er i tabellen angitt med en forholdsmessig andel, dvs den 25% eierandel Istad Kraft AS har i Driva Kraftverk DA. Resterende 75% eies av TrønderEnergi Kraft AS.

** Når det gjelder Haukvik Kraftverk så ligger det i Hemne kommune. Her har Istad Kraft AS en medeiendomsrett til 34% av ca 11 GWh. Dvs at Istad Kraft AS har en uttaksrett, hvor en disponerer en bestemt andel av det aktuelle kraftverkets produksjon mot å dekke en beregnet andel av driftskostnadene. Fordi det ikke er snakk om en eiendomsrett omfattes den antakeligvis ikke av den foreslåtte utvidelsen av hjemfallsinstituttet.

Konsesjonsmessige forhold

Konsesjonene som ligger til grunn for produksjonen er evigvarende med dagens eierskap.

I forbindelse med omorganiseringen av Istad-konsernet 01.01.98 ble produksjonsvirksomheten for Istad-anleggene (Istad, Langli og Grønnedal) overført fra Istad AS til Istad Kraft AS. Det ble søkt Olje- og Energidepartementet om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonslovens §1,4. ledd.

Denne søknaden ble den 15.12.98 innvilget på vilkår om at enhver fremtidig aksjeoverdragelse i Istad Kraft AS skal meldes til konsesjonsmyndigheten. Det er stilt tilsvarende vilkår som for andre selskap tilknyttet denne type omorganisering med forhold tilknyttet bl.a. retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende ved enhver fremtidig overdragelse av aksjer i selskapet, at all konsesjonspliktig produksjonsvirksomhet skal ligge i selskapet, at det skal ha eget styre, egne ansatte og egen ledelse m.m.

Når det gjelder Driva Kraftverk så var denne eierandelen på 25% allerede eid av datterselskapet Istad Kraft AS før konsernetableringen 1.1.98.

3. Forholdet til EØS og ESA

Forholdet til EØS-avtalen inngår i utvalgets vurdering av hvordan det fremtidige regelverket bør utformes. Utvalget legger til grunn at det kun er aktuelt å foreslå lovendring som er i overensstemmelse med EØS-avtalens regler.

For å vurdere ulike alternativer i forhold til EØS-avtalens bestemmelser, har det blitt hentet inn en utredning av forholdet til EØS-avtalen fra førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo, dr. juris. Olav Kolstad. Utredningen er omfattende og drøfter i detalj de ulike modeller utvalget har vurdert opp mot EØS-avtalens bestemmelser om de fire friheter og avtalens forbud mot statsstøtte. Hans vurdering slår fast at dagens regelverk strider mot EØS-avtalens forutsetninger om fri etableringsrett og frie kapitalbevegelser.

Etter at NOUen er fremlagt er det imidlertid foretatt en ny utredning om EØS og hjemfall av professor dr. juris Finn Arnesen som leder instituttet for EU-rett ved Universitetet i Oslo. Denne er foretatt på fritt grunnlag etter forespørsel fra Kommunenes Sentralforbund (KS). Bakgrunnen for forespørselen er at forholdet mellom EØS-avtalens bestemmelser og både nåværende og nye hjemfallsregler er meget komplisert og gjenstand for ulike fortolkninger. Det er en svakhet at arbeidet i Hjemfallsutvalget og flertallets forslag har støttet seg på vurderingene til kun en EØS-utreder.

I utredningen trekker professor Arnesen andre konklusjoner enn utvalgets utreder. De ulike konklusjonene gjelder på områder som oppfatningen av rettstilstanden for dagens hjemfallsordning og av EØS-avtalens handlingsrom for de nye ulike modellene. Utvalgets egen utreder, Olav Kolstad mener Transaksjonsmodellen som KS har fremmet ikke kan benyttes, fordi den innebærer en restriksjon og dermed er i strid med EØS-avtalen. Arnesen mener derimot at EØS-retten medfører få hindringer for å innføre en ny hjemfallsordning gjennom en transaksjonsmodell.

Hjemfallssaken er en meget betydningsfull sak for Norge. Det er derfor meget viktig å få avklart hva som er tillatelig, men ikke i strid med EØS-avtalens bestemmelser.

Det bør derfor være naturlig at den norske stat på et så vitalt samfunnsområde som kraftforsyningen, tar initiativ til forhandlinger med ESA med sikte på å avklare det norske handlingsrommet for så vidt gjelder nye regler om hjemfall. I den forbindelse vises det til særmerknad fra medlemmene Felix, Lund og Nordlund i NOU kapittel 10.4.3.

Staten bør derfor innlede en dialog med ESA med sikte på å finne akseptable løsninger innenfor det spillerom som er til rådighet. Rettigheter og kommersialitet knyttet til nasjonale ressurser er et vanskelig og uoversiktlig tema i de ulike avtalene mellom Norge og EU(EØS-avtalen) og andre internasjonale handelsregulerende avtaler. Det er viktig å ha et oversiktlig og klart bilde av handlingsrommet de nasjonale nivået har i utformingen av nye regimer for forvaltningen av de norske vannfallene. Norske myndigheter bør klarlegge dette ytterligere i forhold til EØS-avtalen og i en dialog med ESA. Konklusjonene i dette arbeidet bør danne grunnlaget for konkrete modeller som konsekvensanalyseres og legges ut til nye høringer. En behandling i Stortinget av nytt regime for hjemfall bør ikke gjennomføres før dette er slutført.

Konklusjon

Det er behov for en grundigere avklaring av EØS-avtalens handlingsrom før det fattes noe vedtak i Stortinget i denne saken. Staten bør innlede en dialog med ESA med sikte på å finne akseptable løsninger innenfor det spillerom som er til rådighet. Med basis i dette trekkes det en konklusjon i forhold til hvilke modeller som er gjennomførbare og det foretas en konsekvensanalyse av disse. Dette bør deretter bli gjenstand for en høring før det gjøres vedtak av endelig modell og lov i Stortinget.

4. Valg av modell – alternative modeller med fokus på verdinøytralitet

Det er fire modeller som er nevnt i NOUen:

1. Lovtidspunktsmodellen (partielt hjemfall – flertallets forslag)
2. Lovtidspunktsmodellen (tradisjonelt hjemfall med kompensasjon – mindretallets forslag)
3. Transaksjonsmodellen
4. Rettighetsmodellen

Ingen av de modellene som er drøftet i NOUen er verdinøytrale. Modellene innebærer store verdioverføringer fra kommune og fylkeskommuner som eier kraftanlegg til staten og til de kommuner og regioner hvor kraftanleggene ligger. Dette er et vesentlig punkt som har kommet lite frem i debatten rundt modellene så langt, men som bør vektlegges i langt større grad i forbindelse med valg av en modell for en hjemfallsordning.

Nedenfor vil vi kort kommentere de ulike alternativene. Når det gjelder Lovtidspunktsmodellen så foreligger det der to alternativer (partielt hjemfall – flertallets forslag og tradisjonelt hjemfall med kompensasjon – mindretallets forslag) som er relativt like bortsett fra kompensasjonen. Disse er derfor behandlet under ett nedenfor

Lovtidspunktsmodellen

Flertallet i utvalget inklusive statens representanter går inn for en lovtidspunktsmodell. Det innebærer at alle offentlig eide vannfall ervervet etter 1909 skal hjemfalles samtidig til staten om 75 år regnet fra lovendringens ikrafttredelse.

Lovtidspunktmodellen, med innføring av hjemfall for alle uten full kompensasjon kan betraktes som en tilrøving av verdier fra dagens eiere. Olje- og energidepartementet er av den oppfatning at Grunnlovens paragraf 105 om full erstatning ikke gjelder for fylkeskommuner og kommuner, men kun for private. Det juridiske grunnlaget for endring av konsesjonsvilkårene uten erstatning er meget omtvistet, og dette er et forhold som må avklares før en eventuell lovendring.

I NOUen fremheves det flere steder at flertallets forslag vil innebære klare elementer av verdiøkning for dagens offentlige eiere. Dette er begrunnet med at forslaget innebærer en betydelig liberalisering av markedet for kjøp og salg av eierandeler i kraftverk og kraftselskaper, som nå er preget av store innlåsnings effekter. Eierne i dag kan ikke selge annet enn til andre offentlige eiere uten at hjemfallet inntreffer, og OED mener da at tiden skal regnes fra opprinnelig konsesjonsdato.

En grunnleggende forutsetning for argumentasjonen om at forslaget innebærer verdiøkning, er en oppfatning om at dagens offentlige aktører i praksis ikke kan selge til private eller utlendinger, fordi dette vil medføre at kjøperen får konsesjon på 60 år regnet fra meddelelsen av den opprinnelige tidsbegrensede konsesjon. Dette gjelder både salg av fall og aksjesalg som medfører at det aktuelle offentlige selskapet blir privat (dvs at mer enn 1/3 av kapitalen eller stemmene eies av private).

Denne forståelsen av dagens regler bygger på en serie uttalelser fra OED som ikke er faglig forankret eller nærmere begrunnet, jfr særmerknad fra advokat Gunnar Martinsen (EBLs representant i utvalget) på side 130 i NOUen. Dette er nærmere beskrevet i en artikkel i Lov og Rett i 2005: "Private aktørers kjøp av kraftverk. Hvor lenge er det til hjemfall?"

Forutsatt at OEDs tolkning av industrikonsesjonsloven ikke er rettslig holdbar, så er synspunktet til flertallsforslaget i NOUen om at dette innebærer verdiøkning for dagens offentlige eiere basert på uriktige premisser.

En lovendring som medfører at (nesten) alle vannfall hjemfaller 75 år etter lovendringen gir ikke noen vesentlig bedre situasjon for offentlige eiere enn en situasjon hvor de kan selge på ubegrenset tid til andre offentlige aktører og på 60 år (fra salget) til private og utlendinger.

OEDs uttalte rettsoppfatning har i praksis hatt den innlåsnings effekten som flere av utvalgsmedlemmene beskriver. Dette er imidlertid ikke en følge av hvordan reglene i industrikonsesjonsloven faktisk er, men av at OEDs uttalelser har skapt en uklar rettstilstand. En avklaring fra OEDs side om at ovennevnte rettsoppfatning var forlatt, ville uten en lovendring om utvidet hjemfall vært et virkemiddel for å realisere et eventuelt mål om bedret omsettelighet av selskapsandeler i kraftproduksjonsselskaper.

Det er vanskelig å fastsette verdier på noe som i prinsippet er evigvarende. Her vil de økonomiske nåverdimodellene ha svakheter. En nåverdiberegning gir ikke særlig utslag for forhold som ligger 60/75 år frem i tid, men den er veldig sensitiv i forhold til valg av flere forutsetninger som rente, kraftpris og driftskostnader.

Det er ikke dagens generasjon som får et tap, men de veivalg en gjør nå kan få stor betydning for fremtidige generasjoner.

Ved å velge lovtidspunktmodellen er det naturlig at det blir et salgspress for å hindre et senere tap. I den første fasen vil verdien av produksjonsanleggene stige pga at private kjøpere får en konsesjonstid som er vesentlig lengre enn ved dagens hjemfallsregime. Etter hvert som tiden går vil imidlertid verdiene falle når hjemfallstidspunktet nærmer seg.

Kommuner og fylkeskommuner som generelt sett sliter med dårlig økonomi vil naturlig nok nøye vurdere hvor lenge en vil sitte på sine kraftverk/eierandeler i kraftselskap når salgsverdien reduseres år for år.

Det er betimelig å stille et spørsmål ved ordningen om partielt hjemfall. Det er et ikke usannsynlig scenario at det er utenlandske eiere som kjøper seg opp i Norge i årene fremover. Utenlandske eiere vil med en ordning med partielt hjemfall få nye rettigheter de tidligere ikke har hatt. En konsekvens av flertallsforslaget vil sannsynligvis være at en stor del av norske vannkraftverk kommer på utenlandske hender i løpet av kommende ti-år og at de vil beholde 1/3 av disse ressursene for all fremtid.

Konklusjonen blir at det finnes andre alternative modeller som bedre kan ivareta behovet for samfunnsmessig styring og kontroll av kraftressursene enn denne modellen.

Transaksjonsmodellen

Transaksjonsmodellen er en implementeringsmåte. Det er en modell for hvordan nye regler om hjemfall kan innføres. Transaksjonsmodellen går ut på at enhver som kjøper vannkraftproduksjon etter lovendringen blir underkastet vilkår om hjemfall om 60 år regnet fra kjøpstidspunktet for det aktuelle vannfallet.

Lovtidspunktmodellen er regelteknisk enklere enn transaksjonsmodellen.

Dersom terskelen for konsesjonspliktige transaksjoner settes ned mot en aksje, vil transaksjonsmodellen retts teknisk sett være forholdsvis enkel, forutsigbar og transparent. Ulempen med transaksjonsmodellen er at dersom én eller flere aksjonærer bestemmer seg for å selge en andel så utløses vilkår om hjemfall.

Ved transaksjonsmodellen vil hjemfall bli beregnet fra det tidspunktet aksjeoverdragelsen utløser vilkår om hjemfall og ikke allerede fra ikrafttredelsen av lovendringen. Isolert sett er dette positivt, men dette må vurderes opp mot den negative effekten at det gis ingen kompensasjon for transaksjonsmodellen ved et fremtidig hjemfall. Da er det bare vertskommunen (1/3) og staten (2/3) som får en andel av kraftverket. En fremtidig kjøper vil selvfølgelig også hensynta dette i forbindelse med et kjøp av kraftverket. Hva som da er den optimale løsningen for den enkelte eier er avhengig av hvor lenge en blir sittende på sin eierposisjon.

Konklusjonen blir at alternative modeller som i større grad tar hensyn til verdinøytralitet og som er kommet frem i etterkant av NOU'en kan være like gode alternativer som denne modellen.

Rettighetsmodellen

LOs, KS' og LVKs representanter i utvalget har fremsatt et subsidiært forslag til fremtidig hjemfallsmodell. Denne modellen er etter disse representantenes oppfatning det nest beste alternativet dersom transaksjonsmodellen ikke blir valgt.

Modellen er ikke beskrevet i stor detalj i NOUen, og det er ikke fremlagt noe konkret lovforslag. Essensen i modellen er at man innfører en ordning med tradisjonelt hjemfall for alle, 60 år fra lovendringstidspunktet. Kompensasjon som følge av hjemfallet forbeholdes de av dagens offentlige aktører som fremdeles er eiere på hjemfallstidspunktet. Rettighetsmodellen innebærer ikke forslag om å endre dagens formulering av hva som hjemfaller.

Som nevnt ovenfor kan det stilles spørsmål tilknyttet synspunktet om at dagens offentlige eiere vil få en verdiøkning eller gevinst som følge av at det innføres eiernøytrale hjemfallsregler. Det vil være naturlig å legge til grunn at rettighetsmodellen utløser krav på erstatning for samtlige eiere som ved lovendringen pålegges en plikt til å gi fra seg verdier til staten uten vederlag. I denne sammenheng kan ikke en kompensasjon på 45 % som gis på hjemfallstidspunktet tilfredsstillende Grunnlovens krav til full erstatning.

Denne modellen er ikke vurdert av EØS-utreder Olav Kolstad, da modellen ble fremlagt tett opp mot fristen Hjemfallsutvalget hadde for å ferdigstille NOUen. Med bakgrunn i forskjellsbehandlingen av en gruppe konsesjonærer kan det stilles et spørsmål om denne modellen er EØS-rettslig holdbar.

Konklusjonen er at dette neppe er en modell å arbeide videre utifra.

Mulige alternative modeller

Hjemfallsutvalget var et bredt sammensatt utvalg, hvor alle sentrale interessegrupper var representert. De sterke interessemotsetningene mellom utvalgsmedlemmene og de grupper de representerer, har imidlertid medført at NOUen ikke inneholder noe omforent lovforslag. Tvert imot inneholder den fire ulike forslag til fremtidig hjemfallsregime.

I etterkant av fremleggelsen av NOUen har det vært en politisk debatt hvor følgende forhold har vært fremtredende:

- Hensynet til å beholde eierskapet til vannkraftressursene ("arvesølvet") på norske hender.
- Ønske om ikke å frata regionene verdier som er sentrale for fortsatt utvikling og verdiskapning i distrikts-Norge.

Denne debatten har aktualisert to modeller for et fremtidig hjemfallsregime som ikke er omhandlet i NOUen, som har vært benevnt "*offentlig hjemfall*" og "*tilbakeføring og utleie*".

De to modellene innebærer begge større grad av *verdinøytralitet*, ved at de (på hver sin måte) sikrer at de nåværende offentlige eierne av norske vannkraftressurser (stat og kommuner/ fylkeskommuner) fortsatt vil ha eierskap til ressursene i fremtiden.

En større grad av *verdinøytralitet* er et viktig hensyn å hensynta ved valg av fremtidig modell. Dette betyr at en bør se på nye og alternative modeller til de som fremkommer i NOU'en.

"Offentlig hjemfall"

Tanken med en slik modell er at man i dag innfører tradisjonelt totalhjemfall for alle offentlige selskaper, samtidig som man utarbeider en oversikt over hvilke kommuner, fylker mv som i dag eier de ulike aktørene. På hjemfallstidspunktet hjemfaller så anleggene i ordets rette forstand; de går tilbake til de offentlige eierne som (indirekte) eide dem på tidspunktet for lovendringen.

Modellen innebærer visse problemstillinger knyttet til kompensasjon til private minoritetseiere i offentlige selskaper. Når det gjelder de private minoritetseierne kan en velge en modell hvor de private minoritetseierne får en kompensasjon på lovendringstidspunktet.

For Istad sitt vedkommende ville en sådan modell medføre at Molde kommune ville få 41% av verdien, Staten ville få Trondheim Energiverks andel på 49% og Moldekraft ville fått en

kompensasjon på lovendringstidspunktet for sin 10% eierandel (og denne ville da hjemfalt til staten på hjemfallstidspunktet).

Modellen ivaretar de nasjonale og distriktpolitiske hensynene nevnt innledningsvis, og den ivaretar fullt ut hensynet til offentlig kontroll og råderett over naturressursene.

Samtidig legger modellen til rette for hensiktsmessig strukturutvikling og dynamikk på kraftselskapsnivå. Selskapene vil være underlagt like rammevilkår; kjøp og salg kan skje på like vilkår til utlendinger som innlendinger, og fusjoner og omorganiseringer vil ikke påvirkes av hjemfallsreglene. Det er rimelig å anta at denne modellen dermed også tilfredsstiler EØS-avtalens krav.

Modellen er verdinøytral i den forstand at den ikke innebærer verdioverføring fra dagens kommunale og fylkeskommunale eiere til staten og til vertskommunene/-regionene. Dette er et sterkt argument for modellen, og innebærer blant annet at det ikke vil være aktuelt for dagens offentlige eiere å kreve erstatning etter Grunnloven.

”Tilbakeføring og utleie”

Et annet alternativ er en modell som kan kalles for tilbakeføring og utleie. Modellen går ut på at man i dag overfører eierskapet til offentlig eide vannfall og kraftanlegg fra kraftselskapene til de bakenforliggende offentlige eierne (kommuner, fylkeskommuner og staten). Deretter kan for eksempel eierne leie ut anleggene til egne selskaper. Dagens offentlige kraftselskaper vil i en slik situasjon fortsette å forestå drift og utnyttelse av vannfallene, men uten eierskap til selve ressursene.

Modellen har mye til felles med offentlig hjemfall. Den ivaretar i det vesentlige de samme nasjonale og distriktpolitiske hensynene, og den er på samme måte verdinøytral for dagens offentlige eiere. Den vesentlige prinsipielle forskjellen er at tilbakeføring til de bakenforliggende eierne skjer nå og ikke om 60 eller 75 år.

Denne modellen har en del praktiske ulemper i forhold til offentlig hjemfall (utløser bl.a dokumentavgift ved tilbakeføringen til de bakenforliggende offentlige eierne, skattemessige konsekvenser knyttet til realisasjon av gevinster og konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven). Denne modellen har større praktiske og juridiske utfordringer enn modellen offentlig hjemfall, og anses derfor ikke like egnet.

Konklusjon

I en framtidig modell for hjemfall av vannfallsrettigheter er det viktig at **verdinøytrale prinsipper** legges til grunn. I en slik modell er det ved hjemfall viktig at en ikke svekker det lokale/regionale eierskapet i anleggene, og at en ikke legger opp til en uoversiktlig eiersituasjon som reduserer verdier og handlefrihet for dagens eiere. Det bør ses på alternative modeller til de som er fremmet i NOU 2004: 26. Modeller omtalt som **”offentlig hjemfall”** bør utredes videre og være gjenstand for nye høringsrunder når disse foreligger.

5. Erstatningsplikt

Erstatningsmessige konsekvenser av ulike modeller er kommentert i EBLs særmerknad i NOUens side 145-148 og på s 130.

Både Grunnloven §105 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) innebærer erstatningsplikt ved tvungen eiendomsavståelse. Vi antar at både Grunnloven § 105 og EMK-bestemmelsen innebærer erstatningsplikt for staten ved et eventuelt lovvedtak etter flertallsforslaget i NOUen.

Hvilken erstatning de eksisterende eierne får tilknyttet endring av hjemfallsordning har store økonomiske konsekvenser for de berørte eierne, og dette må derfor vies betydelig oppmerksomhet i behandlingen av lovsaken.

Istad Kraft AS er et selskap med (indirekte) statlig, kommunalt og privat eierskap. I et framtidig regime med hjemfall av det som i utgangspunktet var evigvarende vannfallsrettigheter, er det et ufravikelig krav at verdier blir fullt ut kompensert til eiere av slike rettigheter etter prinsippene i Grunnlovens § 105.

Konklusjon

Uansett valg av modell forutsettes det at de eiere som i dag har tidsubegrensede konsesjoner **fullt ut blir kompensert** i samsvar med prinsippene i Grunnlovens § 105 ved framtidig hjemfall.

6. Vurdering

Vi er av den oppfatning at en proposisjon med basis i NOU 2004: 26 og hørings svarene på den, ikke er et tilstrekkelig og betryggende beslutningsgrunnlag for en avgjørelse nå.

Den omfattende offentlige debatten som har funnet sted siden NOUen ble fremlagt 30. november i fjor viser at det er behov for å gjøre flere avklaringer før det velges en endelig modell. Det er blant annet behov for å se nærmere på bredere samfunnsmessige og næringspolitiske konsekvenser av aktuelle modeller før det foretas noe endelig valg av modell.

Når det gjelder hvilke forutsetninger som må oppfylles før en innfører en ny hjemfallsordning og hvilke avklaringer det er behov for å foreta før det velges en modell, så viser vi til vårt sammendrag på side 1 i denne høringsuttalelsen.

Med hilsen
Istad AS

Ivar Kosberg
Adm. direktør